

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

**Informace o zahájení a realizaci projektu:
„Aplikace Good-Lives-Modelu v českém vězeňství“
registrační číslo CZ.03.3.X/0.0/0.0/17_082/0011081, financovaného
z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu
Zaměstnanost a státního rozpočtu VŘ**

Výše uvedený tříletý projekt v rámci výzvy 082 jsme zahájili 1.8.2019. Projekt je financovaný z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost. Cílem realizace celého záměru bude uplatnění nové metodiky programu zacházení s vězňenými pachateli násilné trestné činnosti v rámci celého českého vězeňství (výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody).

Úvodní konference s představením programu Good-Lives-Model (více o programu GLM níže) se koná **1.10.2019 od 9.00 v konferenčním sále hotelu Alwyn** v Praze 8 - Karlín pod patronací Generálního ředitelství Vězeňská služba ČR za přítomnosti německých expertů.

Naše společnost VOLONTÉ Czech o.p.s. dlouhodobě pracuje s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody a po jejich propuštění, a to v synergii s programy Vězeňské služby ČR. Připravujeme tyto osoby na návrat do společnosti a na trh práce, řešíme jejich pracovní diagnostiku, zvýšení kvalifikace, pracovní poradenství, pomáháme jim s identifikací dluhů a případnou insolvenčí, zajišťujeme doprovázení od bran věznic do nového působiště, pracovní zácvič na tréninkových místech, přípravu na výběrová řízení, umístování na trhu práce a další postpenitenciární péči dle jejich potřeb. Vzhledem k tomu, že jsme v průběhu 6 let pracovali v rámci projektů financovaných z ESF s cca 2.000 osobami v/po výkonu trestu, zapojili se naši pracovníci i do přípravy a realizace projektů zaměřených na sociální inovace (výzva B7 OPLZZ a 024 OPZ), abychom mohli i sledovat a evaluovat přínosy naší práce s cílovou skupinou (CS). Při sledování charakteristik CS jsme se seznámili s nástrojem na hodnocení rizik CS – SARPO, ale nelíbilo se nám, že takto je odsouzená osoba pojímána jen jako nosič rizikových faktorů. Vyzkoušeli jsme si, že je často vhodnější zaměřit se u těchto osob ne na negativní, ale pozitivní cíle a v tomto smyslu se zaměřovat na identifikované potřeby CS.

Začali jsme tyto otázky konzultovat s Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR a věznicemi, se kterými spolupracujeme (Jiřice, Kynšperk, Kuřim, Pardubice, Vinařice, Stráž, Horní Slavkov, Odolov, Světlá, Drahonice, Rýnovice, Rapotice aj.), seznámili jsme se s programy využívanými v ČR i zahraničí a v této souvislosti jsme narazili na nový model ve vězeňství, který byl vyvinut a postupně rozšířen v anglosaských zemích jako tzv. Good-Lives-Model – Model dobrého života (GLM) zaměřený na pozitivní psychologickou práci. V současné době je tento model aplikován v upravené podobě jako základ dlouhodobého terapeutického programu v Německu, kde jsme ve spolupráci s vedoucím psychologem GŘ VS PhDr. Václavem Jiříčkou Ph.D. navázali kontakty s věznicí Brandenburg. Rádi bychom aplikaci a zavedením tohoto dlouhodobého terapeutického programu založeného na GLM pro osoby odsouzené za násilné trestné činy (zatím chybějícího v ČR) ve spolupráci s odborníky z vězeňství podpořili cílovou skupinu v tom, aby se naučila rozpoznávat a naplňovat své primární

potřeby sociálně přijatelným způsobem a zvládla svou impulzivitu, která jim snižuje schopnost řádně pracovat a začlenit se do společnosti. Tento model pracuje s individuálními životními plány, cíle nejsou předem CS předkládány, jsou předmětem společné dohody/plánu, přičemž přibližování se cíli a odměně představuje silnou motivaci pro každého jedince, podpoří jeho vytrvalost a stabilizuje změnu v chování.

Projektem chceme reagovat na celospolečenský problém – opakování závažného násilného jednání (trestných činů násilné povahy) u osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody, který jim byl uložen za spáchání násilného trestného činu.

Recidiva u násilné trestné činnosti je vysoká (63 % dle Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2017) a v ČR v současnosti nejsou nástroje k jejímu omezení. Zastoupení recidivistů (opakovaně vězněných pachatelů) mezi vězni se v posledních letech zvyšuje. Násilníci mezi recidivisty jsou problémem největší, protože jsou mezi všemi (vězni i zaměstnanci) obávanou skupinou. Vůči ostatním vězňům se vymezují jak verbálním, tak i brachiálním násilím a podporují vznik i existenci tzv. druhého života odsouzených – tj. manipulují s vnitřním životem ve věznicích a zprostředkovaně tak ovlivňují vězeňské klima. Současně se však utvrzují v přesvědčení, že stejný přístup lze úspěšně, ve svůj prospěch, uplatnit i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Proto pak (po propuštění) se dosti rychle dopouštějí násilné trestné činnosti a jejich životní dráha se tak pohybuje ve stereotypním kruhu, z kterého sami bez zásahu zvenčí nejsou schopni vystoupit.

Právě dlouhodobá terapeutická práce na bázi GLM představuje možnost práce s odsouzeným jako člověkem autonomním, schopným rozhodovat sám o sobě. Odsouzení zastávají určité hodnoty tak jako osoby na svobodě, ctí určité osobnostní charakteristiky, zkušenosti a stavy. Tyto hodnoty jsou v systému GLM označovány jako primární lidské potřeby, které všichni lidé mají a všichni lidé chtějí a kterými je možno se v práci s CS zabývat:

- 1) Žít zdravě a fungovat
- 2) Být informován o důležitých věcech
- 3) Kompetence v práci – např. zážitek úspěch
- 4) Kompetence ve volném čase
- 5) Schopnost jednat, možnost sebeurčení
- 6) Vnitřní klid
- 7) Sounáležitost (rodinné vztahy aj.)
- 8) Společenství (být součástí větší skupiny)
- 9) Prožívat smysl naplnění
- 10) Být šťastný
- 11) Možnost se vyjádřit¹

GLM předpokládá, že všichni lidé po těchto primárních „statcích“ touží stejnou měrou, avšak liší se v tom, jak jsou tyto potřeby ochotni/schopni naplňovat v reálném životě. A zde právě vidíme úkol pro aktéry programu pro cílovou skupinu, jak pracovat se sociálně přijatelnými strategiemi osob k dosažení cílů. Proto osoby pracující s odsouzeným by se měly ptát po jeho prioritách a pracovat s ním na tom, jak těchto priorit dosáhnout. Samozřejmě, že i tento přístup je v odborném světě vystaven řadě kritik. Není však naším záměrem staré terapie vyhodit do koše a nahradit je novým modelem, ale stávající terapie založené na rizikových faktorech využít pro tvorbu nového modelu založeného na GLM. Kritice v odborném světě je rovněž podroben nedostatek empirických důkazů o efektivitě GLM. Požádali jsme proto vedoucího sociálně terapeutického oddělení věznice Brandenburg Stevena Feelgooda o informace o účinnosti nového modelu. Bohužel kvůli častým personálním změnám v kriminologické službě, která má evaluaci zajišťovat, jsou výstupy stále ve

¹ JIŘIČKA, Václav. Nový terapeutický směr pro pachatele trestných činů: The Good Lives Model. České vězeňství. 2014, roč. 4, s. 32–33.

stádiu zpracování. Proto p. Feelgood poskytl statistiky z Austrálie, kde sám působil. Program tam původně vznikl pro násilníky trestných činů a výsledky ukazují dokonce 68% snížení recidivy.

V současném českém vězeňství uplatňované programy jsou, jak expertka Dr. Marešová uvádí, neúčinné a zcela mezi nimi chybí zacílení na tuto konkrétní skupinu pachatelů. V zahraničí se takové programy vyskytují, u mnoha z nich proběhlo ověření jejich účinnosti ve vězeňské praxi, a bylo by proto žádoucí ověřit jejich případnou účinnost i v českých věznicích. K převzetí zkušeností je optimální spolupráce s vězeňskými systémy, které se vyznačují obdobným způsobem zacházení s vězni jako v ČR a vycházejí ze stejných historicky podmíněných základů.

V současné době existují v systému českého vězeňství standardizované terapeutické programy, většinou úzce zaměřené, pracující pouze s riziky na bázi RNR (z angl. Risk-need-responsivity model) - TP 21 Junior pro mladistvé, Program 3Z – obecný program pro všechny odsouzené, TP KEMP pro vybrané trestné činy, TP GREPP – sexuální trestné činy na dětech aj., nejedná se však o dlouhodobé terapeutické programy určené pro násilníky. Naopak GLM je zcela odlišný program od výše uvedených. Po naplnění postupů uvedených v projektu by se stal v českém vězeňství dlouhodobě uplatňovaným terapeutickým programem zacházení s pachateli násilných trestných činů.

V anglosaských zemích (zejména Velké Británii) řeší tento problém specializovanými věznicemi, kde působí pro daný typ odsouzených speciálně úzce vycvičení a zaměřeni terapeuti. S tímto přístupem nelze srovnávat naše vězeňství, kde toto rozdělení vězňů neexistuje. Řešení recidivy násilné trestné činnosti v USA je obecně neúspěšné, podle Dr. Jiříčky USA není země, od které bychom se měli v Evropě v tomto směru něco učit. Jak jsme uvedli, v Německu je aplikován na terapeutickém oddělení věznice Brandenburg terapeutický program sestavený na bázi GLM. GLM byl původně vyvinut Novozélandčany Tony Wardem a Claire Stewartem pro věznic jako model pro léčbu a práci s pachateli sexuální trestné činnosti². Následně po úpravách byl dále aplikován i na práci s jinými skupinami pachatelů³, jako jsou například mladiství pachatelé⁴, mladiství sexuální pachatelé⁵, pachatelé (muži) domácího násilí⁶ a pachatelé s mentálním postižením⁷. Je tedy patrné, že GLM lze použít v různých populacích⁸.

Použitá literatura a přístupy odborníků ukazují, že je třeba využít příkladů dobré praxe a zaměřit se i na práci s osobami opouštějícími výkon trestu nejen ve smyslu práce s riziky, ale i ve smyslu řešení pozitivních cílů.

Tříletý projekt „Aplikace Good-Lives-Modelu v českém vězeňství“ byl zahájen 1.8.2019. V současné době již jsou stanoveny věznic, kde bude pilotní program probíhat (Jiříce, Pardubice, Kuřim, Kynšperk, Vinařice a Stráž) a nyní probíhá příprava realizačních týmů z těchto věznic. Současně byl stanoven Odborný supervizor programu PhDr. Václav Jiříčka Ph.D. z GŘ VS, evaluátor projektu Ing. Vladimír Kváča, Ph. D a psycholog Mgr. František Drahý pro zapojení do odborného týmu projektu. Na základě doporučení evaluátora a Dr. Jiříčky bylo již při přípravě jednáno s věznicemi o počtech zapojených osob, abychom byli schopni zajistit takovou velikost cílové skupiny, kde budeme schopni detekovat „klinicky významnou změnu s 95 % spolehlivostí“, přičemž musíme počítat s velkou úmrtností vzorku. Předpokládáme na základě projednání s věznicemi, že budeme schopni zajistit pro

² FORTUNE, Clare-Ann, WARD, Tony a kol. Integrating the Good Lives Model with Relapse Prevention. Toolkit for Working with Juvenile Sex Offenders. Elsevier, 2014, s. 405-426.

³ WARD, Tony. Good lives and the rehabilitation of offenders. *Aggression and Violent Behavior*. 2002, roč. 7, č. 5, s. 513-528.

⁴ FORTUNE, Clare-Ann. The Good Lives Model: A strength-based approach for youth offenders. *Aggression and Violent Behavior*. 2018, roč. 38, s. 21-30.

⁵ FORTUNE, Clare-Ann, WARD, Tony a kol. Integrating the Good Lives Model with Relapse Prevention. *Toolkit for Working with Juvenile Sex Offenders*. Elsevier, 2014.

⁶ LANGLANDS, Robyn, WARD, Tony a kol. Applying the Good Lives Model to Male Perpetrators of Domestic Violence. *Behaviour Change*. 2009, roč. 26, č. 2, s. 113-129.

⁷ BARNAO, Mary, WARD, Tony a kol. The Good Lives Model: A New Paradigm for Forensic Mental Health. *Psychiatry, Psychology and Law*. 2015, roč. 23, č. 2, s. 288-301.

⁸ WARD, Tony, ROSE, Chelsea a kol. Offender rehabilitation: Good Lives, Desistance and Risk Reduction. In DAVIES, Graham a Anthony R. BEECH. *Forensic psychology: crime, justice, law, interventions*. 2nd ed. Hoboken, N. J.: John Wiley, 2012, s. 407-424.

1. a 2. rok pilotáže nového 6měsíčního terapeutického programu v každé ze zapojených 6 věznic konání 3 běhů x 12 osob = celkem 216. Terapeutické skupiny budou vedeny jako polootevřené. Současně budeme sledovat i kontrolní skupinu ve stejném počtu.

Součástí projektu nebude jen práce s odsouzenými v rámci terapeutických skupin, ale ve 3 pilotních věznicích proběhne i návazné „doprovázení“.

Toto doplnění programu představuje nový moment pro evaluaci, kdy dojde k testování citlivosti výsledku na kombinaci podpory. Jsme připraveni pro 216 osob (absolventů intervence i srovnávacích skupin ze 3 pilotních věznic) nabídnout podporu v rámci programu „Nabídka doprovázení“, který aplikujeme v našich projektech. Protože jsme si vědomi, že řešit resocializaci CS bez směřování na legální trh práce není optimální, spolupracujeme v našich projektech s významnou agenturou práce DP WORK, s.r.o., kterou rovněž zařazujeme mezi aktéry projektu. Tento subjekt je připraven jednak řešit nabídky zaměstnání a zprostředkovávat osoby k zaměstnavatelům či přímo zájemce vzít do pracovního stavu, stát se jejich garantem po propuštění a řešit zaměstnávání včetně možnosti zajištění ubytování v síti ubytoven DPW. Společně můžeme řešit pro zájemce tyto formy podpory:

- *Pohovor s expertem na trh práce, pracovní poradenství*
- *Nabídka pracovního zařazení v systému DP WORKu a ubytování*
- *Zprostředkování zaměstnání v místě bydliště*
- *Kontakt na jiné subjekty působící v místě bydliště*
- *Zajištění doprovázení od bran věznice na ubytovnu, ÚP – mentorink aj.*
- *Příprava na pracovní pohovor, výběrové řízení aj.*
- *Individuální dluhové poradenství*
- *Adiktologické, právní, psychologické aj. poradenství aj.*

V případě, že prokážeme funkčnost nového programu, je předpoklad jeho standardizace v systému českého vězeňství.